

Эндр радион өдр

Мана орн-нутг джил болгын радио эклдж гарсн өдр гидж — майн 7 өдр темдгнэ. Радио гидг, — кун ухалдж гаргьсн үлү берк күсл. Эн өдриг мана советск орн-нутгин оln амтн нег үлү байртагьар темдгнэ. Юнъгад гихлэ, 1895 джилин май сарин 7-д ик сургъульта үрн Александр Степанович Попов түрүн болдж радиогьар күүнддиг үзүлсн болдг. Мана орн-нутг эн берк үүлдвриг эклдж өгсн мөн. Түн деер бас нег үлү омгтагьар байрлгьна учрнь, тер Поповин ачнр-джичрнь болджах советск сургъульта радион халхар ода чигн нарт кэд өмн йовна. Нарт делкэд түрүн болдж, мана советск радио түрүн болдж, гарсн газринь дахулдж зәнъг өгсн биший.

Ленинэ келсәр эн, — цаасн уга газет болн хол-өөрхни кемджән уга газет — агъу-ик болн оln-зүсн чинртэ. Эн цагин күүнэ культурн бөөд радион угагьар күүндж өгшго. Бөөдл-джиргьлин аль чигн халхднь, эдл-ахуд, эрдм-сургъульд цугтаднь радио орлцдж тусан күргнэ. Газр деер, усн деер, делкән кодэ агьарин бийднь радио орлцдж кергтэ болна. Эн давсн джилин туршарт радио мана орн-нутгин болн делкән оln нер гаргьсн үүлдврмүдиг цаглань мөнъкинд сонъсхдж бөөлэ. Улгүрнь, Египтн-нутгин газрт, му ухата императрица Египтин оln-амтсиг дархар седсинь уурулсна тускар, Москвад болсн күүндврт гаргьсн төвкнүн бөөхин туск Декларац болн Манифестин, мана орн-нутгт социалистическ эдл-аху ямр ик күслттэ болсна, нань чигн оln үүлдврмүдин тускар радио делкэд цаглань зәнъгнэ.

Мана Хальмг таньгьчд дөөнэ өмн радио эврән келәрн сонъслгьн гарла. Дөөнэ хөөн эннь уга бөөсмн. Зуг хальмгуд хәрү ирджәх цагла, 1957 джилин июль сарас авн эклдж таньгьчдан радио орс болн хальмг келәр сонъсхдж болвдн. Терүнәс нааран радион халхар зөвәр көдлмш кегдв.

Радио сонъсхдж газрмуд таньгьчд райодар, совхозмудар, колхозмудар икдв. Кесг шин тиим газр гарв. Радио сонъсдж репродукторта улсин то немгдв. Сар ирвәс радион керг шин машин-техникәр элвгджд, ясрад бөөнэ.

1957 джилин октябрь сар күртл эврә ду, үг бичдж сонъсхдж магнетофон гидг машин манд уга билә. Ода 7 тиим машинтә болвдн, нань чигн кергтә машин-техник бөөнэ.

Радио сонъсхлгьна чинр-тус йир ик. Улгүрнь, юн чигн болсн үүлдврин тускар радио удл уга дарунь сонъсхна. Келхд, Элстд эндр ончта хург болджахла, энүнә тускар таньгьч цугьар эн өдрин бийднь радиогьар сонъсцхана. Нег район, нег совхоз эрдни-шишән тәрлгьән сөөнәр күүндгәд эндр чиләчксн болхла, энүнә тускар тер өдртнь гилтә цугьар таньгьчар меднә. Хәрү эврәннь төрски теегән темцәд ирцхәсн хальмг улс, өдр болгын эврә келәрн радиогьар аль чигн зәнъг, ду-би, урн үгәр келсиг эклдж сонъсхларн, икәр байрлцхана. «Элст келджәнә, сонъстн», — гиггәд радиогьар келәд оркхла — чеедж дүүрәд, эврәннь энъкр газран амгьулинь менд бөөхнь медддж байрлцхана. Хальмг ду-би, биив-ятх сонъсхар седдг улс йир оln. Энүнә тускар манд ирсн сурврт хәрү күүндж өгч болл уга бөөнә.

Хальмг радион көдлмшт ода чигн кесг дуту-дунднь бөөнә. Балгьсна электростанц муугьар көдлсәр ду-би зәрмдән муугьар гарна, хальмгагьар умшлгьн зәрмдән муугьар кегднә, нань бас тиим кесг дуту-дунд бөөнә. Радион көдлмш улм цааранднь ясрулх керг бөөнә. Радион көдлмшт бөөх улс чидл-аргьан әрвлл уга, цааранднь улм шунмгьагьар көдлх гидж иткджәнәвдн.

Д. ПЕДЕРОВ.

Радио сонъсхлгьна Хальмг таньгьчин редакцин ах редактор.